

יוסף מוקיר שבתות

הרב דוד בן מאיר

ראשי פרקים

א. הערכת השבת בשתי בחינות: מצד ערכה הסגולי ומצד פעולתה להשפיע על ימי החול	א. להחזיר הכול לתכנית האלוקית ו. ישראל העמלים בתורת ה' מגלים את הפנימיות של החכמה האלוקית המתגלית במציאות
ב. כל הקשור לישראל אפילו בעל כרחו מתברך מהם	ז. התמצית האנושית העליונה מתעלה ומתרחבת בהרמוניה בידי ישראל
ג. הצלחת העמים מיועדת לשמש למגמה האלוקית ולכן פריה מיועד לטובת ישראל	ח. כשרונות החול של ישראל באים כמו הלוואה מאוצר הרוחניות השייכת לגילוי לעתיד לבוא
ד. עצת ה' תקום להביא התפתחות כוחות העולם לטובת העניין האלוקי המופיע בישראל	ט. בדרך רמז סדר התעלות הכוחות והכשרונות על ידי מוקירי הערך האמיתי של המציאות, שבת מעין עולם הבא
ה. גלגול הסיבות על ידי שליחים רבים	

"יוסף מוקיר שבי. הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישו נכסיה טובא. אמרי ליה כלדאי: כולוהו נכסי יוסף מוקיר שבי אכיל להו. אזל זבנינהו לכולוהו ניכסי, זבן בהו מרגניתא, אותבה בסייניה. בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא. אסקוה, אייתוה אפניא דמעלי שבתא. אמרי: מאן זבין כי השתא? אמרי להו: זילו אמטוהו לגבי יוסף מוקיר שבי דרגיל דזבין. אמטוהו ניהליה זבניה. קרעיה, אשכח ביה מרגניתא, זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא. פגע ביה ההוא סבא אמר: מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא"¹.

רש"י: מוקר שבי – מכבד שבתות. אמרי ליה כלדאי – להאי נכרי. כלדאי – חוזים בכוכבים. אכיל להו – סופך ליפול בידו. אותבה בסייניה – עשה לו כובע של לבד, ושכצו במשבצות של זהב, וקבע בו מרגליות, וקבע את זו עמהם. סייניה

1. שבת קיט, א. (תרגום חופשי: יוסף מכבד שבתות, היה גוי בשכנותו שהיה מרובה נכסים מאוד. אמרו לו החוזים בכוכבים: את כל נכסיו יאכל (=יקבל) יוסף מוקיר שבת. הלך ומכר את כל נכסיו וקנה מרגלית, הניח אותו בכובעו. כשחצה את הגשר שעל הנהר באה רוח חזקה והעיפה את כובעו למים, בא דג ובלע את המרגלית. העלו את הדג הזה והביאוהו לפני כניסת שבת. שאלו מי יקנה עכשיו? אמרו להם: לכו אל יוסף מוקיר שבת שרגיל לקנות. הביאוהו לפניו וקנה את הדג. פתח אותו ומצא בו את המרגלית, מכר אותו בשלוש עשרה עליות מלאות דינרי זהב. פגש אותו זקן ואמר לו: מי שמלווה בשביל השבת, השבת פורעת).

– כובע, ורבנו הלוי גרס בסדיניה בסודרו, וראשון הגון לי, והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה. **תליסר עיליתי דדינרי** – עליות מלאות דינרי זהב, וגוזמא בעלמא הוא, כלומר הון עתק מאוד, כך פירש רבנו הלוי, וכן בכל מקום, כגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין צ"ה, ב'), וכן תליסר טבחי דלעיל.

א. הערכת השבת בשתי בחינות: מצד ערכה הסגולי ומצד פעולתה להשפיע על ימי החול **יוסף מוקיר שבי**. השבת, מעין עולם הבא, הקודש המופיע בתוככי הזמן של העולם הגשמי, כשם שקרבנה כפול ומזמורה כפול כן ערכה כפול. במישור אחד השבת היא יום מנוחה, מנוחה ממלאכת היצירה של השבוע שעבר ומנוחה של צבירת כוחות מחשבה לקראת מלאכת מחשבת יצירה של השבוע הבא לטובה. מנוחה זו אינה רק לגוף היגע אלא גם ובעיקר לנפש היגעה ביושר בישובו של עולם כל ימי החול. מכל מקום מבחינה זו השבת מאפשרת להוציא אל הפועל את הטוב ואת היושר של החיים בעולם הזה למלא את הציווי "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", כי צְוּוּהָה האדם למלא עולם ולכבוש אותו לישובו. במישור היותר עמוק השבת היא יום קדושה, יום סגולה של חיי התוכן האלוקי הנצחי האמיתי של כל החיים בעולמנו המביאים לידי השכלול האמיתי העליון של העולם ההולך ובא. מבחינה זו יום השבת היא התכלית והאידיאל בפני עצמה ובחינת השבת צריכה להופיע גם בכל ימי החול לרוממם אל האידיאל האמיתי של השבת. שני המישורים האלו מאוחדים בשורשם ואי אפשר באופן אמיתי לאַחד, יום מנוחה, השבת המשפיעה על ימי החול למלא אותם תוכן, בלא השני, יום קדושה, השבת שאליה מכוונת כל מלאכת היצירה של ששת ימי המעשה. "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת", לכן "וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים, כי לישראל עמך נתת באהבה, לזרע יעקב אשר בם בחרת"². לפי חלוקת נטיית הנפשות והכשרתן יהיה האדם מכיר את הערך של השבת בסידור החיים היהודיים בנועם עליון. הוא יהיה מכבד את השבתות, בלשון רבים, כי אצלו עיקר הדגש הוא על יום מנוחה של הגוף והנפש, יום המקשר את האדם שוב לשורש המחשבות של מלאכת יצירת ימי החול, ולכן הוא יום המיועד להשפיע על תוכן ימי החול. יום מנוחה ממלא את האדם מחדש בתוכן החיים, ברצף ימי העשייה, העלולים להשכיח מן האדם את מטרת החיים, ולהיות ימי חול ימים חלולים מתוכן אלוקי אמיתי של החיים. לעומתו יהיה אדם הקרוב בנפשו להכרת הערך הכללי של השבת, מעין עולם הבא, התוכן האמיתי של החיים, אשר כל ימי החול מיועדים להיות פועלים כדי להוציא אותו אל

2. מתוך תפילת מנוחה של שבת.

הפועל. הוא יהיה אוהב שבת מצד ערכה האלוקי כאידיאל בפני עצמו ולא כמשפיע על דבר אחר.

יוסף מוקיר שבי, יוסף מכבד שבתות. הכבוד בא מהכרת הערך של פעולת יום המנוחה להשפיע לטובה על כל ימי החול, כל שבוע ושבוע בזמנו. בחינת יוסף בישראל היא הסיפור הנכון והטוב של כוחות החול, המכנינים בסיס להופעת הקודש, על פי ההדרכה העליונה הקדושה של התורה ויראת שמים. לכן יוסף מכבד – מכיר את ערך הפעולה של השפעת השבת על כל העשייה – שבתות, כל שבת ושבת המקרבת את העולם לקראת מצבו העליון ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, עולם הזה ועולם הבא.

ב. כל הקשור לישראל אפילו בעל כרחו מתברך מהם

הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישו נכסיה טובא. "טוב לצדיק וטוב לשכנו"³. ישראל הם שכנו של מקום ושל עמי העולם, אשר מתוכם בחר בנו ריבוננו של עולם ויצרנו לו לעם סגולה. עמי העולם הם השכנים של ישראל ודרך ישראל מקבלים הם שפע ברכה אלוקית. עיקר הטוב אצל הצדיק הוא הטוב האלוקי ועשיית הטוב והישר בעיני אלוקים שהוא ממילא הטוב בעיני הישר באדם. "ואני קרבת אלוקים לי טוב"⁴. מתוך כך אשריו גם בעולם הזה בהיותו עוסק בתורה שיש עמה מלאכה, ועליו נאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך – אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא"⁵.

אמנם הטוב הזה יתפצל וישתנה אצל המקבלים לפי יכולתם לקלוט את הטוב.

"אמר רבי אלעזר: מאי דכתיב 'ונברכו בך כל משפחות האדמה'?"⁶ הטוב אצל עמי העולם, המתברכים ממקור היותם שכני ישראל, יהיה נמדד לפי מדרגתו הרוחנית של כל עם ועם. אם השכן קרוב בנטייתו הנפשית ובאופיו יותר לעולם החומרי אזי הטוב המורגש לו מהשפעת ברכת הצדיק יהיה אצלו בעולמו הגשמי. "כל משפחות האדמה, אפילו משפחות הדרות באדמה" – אותן אומות ונפשות פרטיות השקועות מאוד בעולם החומרי הארצי כמעט באופן בלעדי, גם הן בעולמן החומרי והצלחתו – "אין מתברכות אלא בשביל ישראל". אם קרוב הוא השכן בנטייתו הנפשית לרוחניות אזי הטוב יורגש לו גם בעולמו הרוחני. "כל גויי הארץ – אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא" – אותן אומות ונפשות פרטיות המשוטטות בשכלם, הדומה לספינה, לתור אחר חכמה ובינה – "אין מתברכות אלא בשביל ישראל".

הוה ההוא נכרי בשבבותיה של יוסף מוקיר שבתות. בחינת שארית יוסף, שערכו הוא עניין של שייכות לנצח, הוא מוקיר שבי בלשון הווה המציין נצחיות ערך חיי ישראל. לעומת יוסף, אותו שכן, הוה ההוא נכרי, היה בבחינת 'עבר' המציינת היותו שייך

3. סוכה נו, ב. 4. תהילים עג, כח. 5. אבות פ"א מ"ד. 6. יבמות סג, א.

למגמה חולפת ועוברת מן העולם של חיים מוגבלים. שכן זה היה נכרי – מתנכר לכל העולם הרוחני הפנימי של שכנו יוסף, בחינת ישראל הנקראים שארית יוסף, בן זוגה של השבת. אפילו הוא, למרות ריחוקו וסילודו מיוסף, היה מתברך ממקור שפע סגולי מצד היותו בשבבותיה ובקרבתו. אולם לפי מצבו הירוד הוא היה חווה את הטוב של הקרבה לצדיק הישראלי רק בעולמו החומרי. עניינו בחיים היה להרבות נכסים, כי עולמו הרוחני החלול מראה לו רק עולם של ריבוי ולא עולם אחדותי, כעשו אשר אמר "יש לי רב" ולא כיעקב אבינו האומר "יש לי כל". על כן דהוה נפישו נכסיה טובא. היה לו ריבוי נכסים, וריבוי זה היה נובע בפנימיותו מן הטוב של היותו שכנו של יוסף מוקיר שבתות.

ג. הצלחת העמים מיועדת לשמש למגמה האלוקית ולכן פריה מיועד לטובת ישראל אמרי ליה כלדאי: כולהו נכסי יוסף מוקיר שבי אכיל להו. החוקר בחושי ובשכלו את העולם החומרי, תוצאות מחקרו הן ידיעות מדוייקות מסומנות הניתנות לביורור על ידי כל אדם כמוהו בכל מקום בעולם. אך ככל שהמבט האנושי ישאף להתרומם אל מה שמעבר לאופק החומרי, אז יקשה עליו לראות בבירור בגבולות מסומנים ועוד יותר קשה לבאר את הנראה לו. אותו מבט יראה אמת גדולה ונישאה יותר מן העולם החומרי, אך מפני ריחוק הנושא תהיה ההכרה כנצנוצי אורות בלבד, רואה ואינו יודע מה הוא רואה. אותם כלדאי, שהיו רוצים להתרומם מעבר לראייה הרגילה של הסיבתיות הטבעית, היו רואים שצינור מקור הברכה בעולם הוא ישראל וכפי מידת הקרבה לישראל כן תגדל הברכה. המגמה האלוקית המתגלית על ידי ישראל, המודיעים שם שמים בעולם, מחייבת כשרונות וכוחות רבים כדי לאפשר את הופעתה הרחבה. לכן הכול מתברך מישראל, מפני המגמה האלוקית המתגלית על ידי ישראל. ממילא מובן כי כל הברכה מיועדת לישראל במובן של הברכה באה לשרת את המגמה האלוקית שישראל מודיעים בעולם, בהוויה ובאנושות. מצד זה כל העושר הגדול המוכן אצל הנכרי מיועד להיות לשימוש ישראל, מיועד לאכילת ישראל, בתור כלי לגילוי שם שמים. לכן אמרי ליה כלדאי – הרואים ואינם יודעים את מה שהם רואים – כולהו נכסי, כל ריבוי הברכה בחיל ועושר מיועד הוא לשרת את ישראל, על כן יוסף מוקיר שבי אכיל להו.

ד. עצת ה' תקום להביא התפתחות כוחות העולם לטובת העניין האלוקי המופיע בישראל, אזל זבנינהו לכולהו ניכסי וכו'. כאיברים היונקים חיוניותם מן הזרימה – מן הלב, כן אומות העולם מתברכות באופן סגולי מישראל, הלב שבאומות. מתפתחים ומתגדלים כוחות החול והכרת המציאות האלוקית בטבע, מרבים הם ישובו של עולם,

ומתוך כך הולך ומתברר יותר ויותר ערכו האמיתי של העולם ושל החיים בצורה משובחת ומפוארת על ידי ישראל. מצד זה הרי כל מה שמכין אותו נכרי באמת מיועד הוא לשימוש של ישראל ועל ידי ישראל לברכה אמיתית לעולם. אמנם הדבר עומד בבחירתו של הנכרי וכן של כל אומה: אם הבחירה תהיה לסייע לישראל ברצון לעשות את הטוב אזי תהיה הצלחה גם למסייעים לישראל⁷. אך אם יתנכרו לאבינו שבשמים בהתנכרות לישראל הרי כל מה שהם הכינו אמנם יסייע לישראל, כי עצת ה' לעולם תעמוד, אך זה יהיה בעל כרחם של אותם מתנכרים, ולהם לא תהיה אחיזה בזכות האמת של סיוע ועזרה לה' בעזרה לישראל, אלא יהיו בבחירתם הרעה, בחינת "אם יצבר כעפר כסף וכחמר יכין מלבוש. יכין וצדיק ילבש"⁸. אזל, הלך והתרחק מן המהלך האלוקי של התפתחות העולם לטובה, התרחק מישראל, זבנינהו לכולהו ניכסי כדי להבריא אותם מלהיות משרתים את המגמה האלוקית המקושרת בישראל⁹. הלך המתנכר ההוא והתרחק משכנותו ליוסף וצמצם את מרחב כל נכסיו, מכר הכול כדי לקנות דבר מצומצם וקטן, זבן בהו מרגינתא, כי ניתק אותם ממקור ברכתם ומייעודם האמיתי. חשב הוא בטעותו כי בכך ימצא מעמד איתן לעצמו ולכל מאודו, על ידי הפיכת כל נכסיו לתמצית מצומצמת העולה לתמצית המצומצמת של התפיסות הנכנסות לקופסת המוח שלו, לכן אותבה בסינייה. אך רבות מחשבות בלב איש, והרוצה לברוח מייעודו האלוקי – בסוף הרבה שלוחים יש למקום בים המציאות ועצת ה' היא תקום.

7. "תנן התם: שער המזרח עליו שושן הבירה צורה. מאי טעמא? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי: חד אמר כדי שידעו מהיכן באו, וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן" (מנחות צח, א). פרש"י: "כדי שידעו – ויראו מהיכן באו ויתנו הודאה למלכות שהוציאם משם". דומה לדבר: "...הולכים ומתגלים צדדיו היותר חיצוניים, ע"י פועלים המוכשרים לכונן את המעשים הללו, כערכם של הצדונים היודעים לכת את העצים מן הלבנון לבניין בית ה' יותר מבני ישראל, אשר עינם ולבם וכל רגשי נשמתם נתונים אל הבית הגדול והקדוש, אשר נקרא שם ה' צבאות יושב הכרובים, אשר ידעו את שמו לדבקה בדבריו ובדרכיו בכל לבם ובכל נפשם" (אגרות הראי"ה ח"ג עמ' קנו). על ידי כך יש זכות לחירם ואנשיו בבניין בית המקדש. 8. איוב כז, טז-יז. "רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה – זה מרדכי הצדיק, ולחוטא נתן עניין לאסוף ולכנוס – זה המן, לתת לטוב לפני האלוקים – זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן" (מגילה י, ב). "לשלשה חלקים נחלק ממונו של המן, שלישי למרדכי ואסתר, ושלישי לעמלי תורה, ושלישי לבניין בית המקדש" (מדרש תהילים כב). הרי בית המן היה מיועד לסייע לתלמידי חכמים ולבניין בית המקדש, אך מפני רשעותו ושנאתו הרי הוא ובניו נתלו על העץ וביתו עבר למרדכי ואסתר בניגוד לרצונו. ובניגוד אליו: "מבני בניו של המן למדו תורה" (גיטין נו, ב) שרצו להיות אוהבי ישראל עם ה'. 9. דוגמת התנהגות פרשעי אומות העולם שאפילו בעולם האמת מסרבים הם להתחבר לישראל. "אזל אסקיה לטיטוס בנגידא. אמר ליה: מאן חשיב בההוא עלמא? אמר ליה: ישראל! מהו לאידבוקי בהו? אמר ליה: מייליהו נפישין ולא מצית לקיומינהו. זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא, דכתיב היו צריה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש" וכו'. וכן דבריו של בלעם הרשע, עיין שם (גיטין נו, ב – נו,

ה. גלגול הסיבות על ידי שליחים רבים להחזיר הכול לתכנית האלוקית. **בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיאי בלעיה כוורא.** זמן וגבול שם רבונו של עולם לכל תופעה בעולם עד היכן יהיה כוחה. במעבר בין צבירת כוחות והון כבסיס וכלים למטרה האלוקית של המציאות, שלב ההכנה, ובין החיים העצמיים של הקודש המנצל ומשתמש בכל הכוחות בהתפתחותם בעולם לטובת הופעת העניין האלוקי, שלב התכלית, עד שם יכול להגיע אותו נכרי וכוחו בהתנכרותו לאביו שבשמים. אך שם הוא הגבול ובהדי דקא עבר מברא, כאשר ירצה להמשיך בעקשנותו בקטנות מחשבותיו, אז יבוא רוח אלוקים ויסיר ממנו את כל התמצית העליונה של מאודו להרים אותה אל המגמה האלוקית. **אפרחיה זיקא,** להרים את הכוחות ליעודם, **שדייה במיאי** המחיים של הרוחניות העליונה של ישראל ואורייתא, "אין מים אלא תורה", ושם **בלעיה כוורא,** תיבלע תמציתו העליונה הנכרית בכוחות ישראל הפנימיים שאין העין שולטת בהם. "וידגו לרב בקרב הארץ – מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם"¹⁰. כמו יונה הנביא שרצה לברוח מעשיית רצון ה', ונבלע על ידי דג כדי להוציא אל הפועל את הרצון האלוקי של גילוי כוחה של התשובה בעולם ובייחוד לישראל, כי אי אפשר לברוח מן הערך האלוקי המיועד לכל כוח בעולם, כן נבלעה תמצית כוחו ומאודו של אותו נכרי בדג המיועד להשיב את האבידה למקורה הסגולי, ישראל, בבחינת שארית יוסף מוקיר שבתות.

אסקוה, אייתוה אפניא דמעלי שבתא. הכול נעשים שלוחים לגילוי ולגלגול רצון ה' בעולם, מן הרוח והמים הדוממים, ועד הדג מעולם החי הקדמון ביותר, ועד האדם המדבר בעל המדרגה העליונה מן עולם החי. לאחר קיום 'סור מרע' של ניתוק העושר מן הערל-לב המתנכר למגמה האלוקית על ידי הרוח והמים, לאחר שמירתו על ידי החי, באים הנעשים בצלם אלוקים והם פועלים להשיב את כל העושר לבעליו האמיתיים, הלוא המה ישראל שומרי שבת וקוראי עונג שבת. השבת רכוש חומרי זה לידי היודעים לסדר את ענייני החול, הרכוש והחומר על פי הדרכתו של צדק ה' בעולם, ישראל, נעשית גם היא במעבר בין החול ובין הקודש, **אייתוה אפניא דמעלי שבתא,** המעבר בין ששת ימי המעשה ובין יום השביעי מקביל למעבר מן העמים לישראל. מתוך הַנְּנוּת, הפתיחות ואף החשק לקבל תשובה והדרכה באה השאלה האנושית **מאן זבין כי השתא?** מי הוא זה אשר יוכל להרים את כל הגודל החי הזה למגמתו? מי הוא המיועד לקנות מעלה זו, אשר גם הם מכירים את ערכה, אמנם רק חיצוניותה ולא עצמיותה הנסתרת. כאן באה ההכרה הפנימית, ולפעמים אפילו

(א). 10. ברכות כ, א.

הלא־מודעת, כי אלו המבררים את החיים, את תוכן האמת של הקודש, הם ישראל. אמרי להו: זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקיר שבי דרגיל דזבין, מתוך הוקרתו שבתות קודש, כיבודו את פעולת השפעת הקדושה על החיים, הרי מסוגל הוא לכך ורגיל הוא לכך, להפוך כל דבר לכיוון הטוב האלוקי, לקנות מעלות בכל מישורי החיים. הוא אשר ידע בזריזות, אף בשעה מאוחרת זו, לנצל גם דבר זה למטרת הטוב האלוקי המתגלה בעולם.

ו. ישראל העמלים בתורת ה' מגלים את הפנימיות של החכמה האלוקית המתגלית במציאות אמטיוהו ניהליה זבניה. קרעיה, אשכח ביה מרגניתא. הביאו הדייגים (אלו הרואים אוצר ואינם יודעים את כל המשמעות של מה שהם רואים) את האוצר הזה לידי יוסף מוקיר שבתות והוא קנה אותו מהם. כאשר המעלה הנכרית מגיעה לידי ישראל אזי היא עולה למדרגה אחרת למעלה מכל מה שהיה עד אז. יוסף מוקיר שבתות, ישראל שומרי שבת, יודעים לעמול כדי לקרוע את הקליפה החיצונית מעל האמת האלוקית הפנימית. הם יודעים שבתוך תוכו של הגודל החיצוני של "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית"¹¹, יש עוצמה פנימית של "מאוד עמקו מחשבותיך"¹². קרעיה, על ידי העמל של הכנת החול לקראת הקודש יכול היה להסיר את הלוט מעל פני הערך הפנימי של כל הרכוש וכל הכוחות החומריים המתגלגלים בעולם. מתוך העמל הגדול ברוחניות, מתוך היגיעה מגיעים למציאה, אשכח ביה מרגניתא. כי העמלים בתורה ובבניין ישראל בכוחות ה'יוספיים' של סידור החול לאור הקודש, הם העמלים בכל כוחם, כשרונם, מרצם ושכלם לטובה, הם המגלים הצלחה אלוקית במעשיהם עוד מעבר למה שרגיל להעלות על הדעת. על ידי זה מצליחים בבחינת מציאה שהיא בלתי צפויה אך באה לאדם כמו כל שכלולו של העולם, כמשיח הבא בהיסח הדעת.

ז. התמצית האנושית העליונה מתעלה ומתרחבת בהרמוניה בידי ישראל זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא. בידי ישראל הופך ריבוי העושר של חומר וכשרונות לידי אחדות הרמונית של אוצרות, המתפשטים ויוצאים אל הפועל ממקור האחדות העליונה. המרגנית התמציתי, הבאה אליו מתוך עמל ובסיוע ניסי לעמל, נהפכת להיות מתפשטת למרחב גדול, כולל והרמוני של כוחות עילאיים. זבניה בתליסר עיליתא. מספר שלוש עשרה הוא מספר הריבוי המאוחד היוצא ממקור נשמתי אחד, כשלושה עשר שבטי ישראל¹³, כשלוש עשרה מידות שבהן התורה נדרשת, הכול מתוך שלוש עשרה מידות רחמים אלוקיים. כוחות החול הרגילים בעסק חומרי ובשכל חומרי מתעלים בעמל ישראל, עמל יוסף מוקיר שבתות, וקונים שביתה

11. תהלים קד, כד. 12. שם צב, ו. 13. כשבמקום יוסף יש את מנשה ואפרים, וכוללים גם את לוי.

עליונה יותר בצורה מזוככת של התפשטות ברוכה למרחב גדול של החיים בהרמוניה נפלאה.

ח. כשרונות החול של ישראל באים כמו הלוואה מאוצר הרוחניות השייכת לגילוי לעתיד לבוא פגע ביה ההוא סבא אמר: מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא. ישראל מוכשרים לרוח הקודש, לנבואה, להשראת שכינה, לרוחניות מעין עולם הבא. ברכה זו מתפשטת אל תוך חיי העולם הזה ומביאה כשרונות גדולים גם בכל צדדי החיים החומריים. אמנם לבל יחשוב מאן דהו כי עיקר כשרון ישראל הוא בעניינים החומריים בלבד, חלילה, כאילו מנותק הוא כשרון החיים ממקור החיים, באה תזכורת זו מפי ההוא סבא, סבא ישראל. והוא המברר לכוחות יוסף בישראל, אלו המוכשרים לפעול בענייני החומר מתוך הוקרתם את הקודש כעיקר החיים המשפיע על כל היקף החיים, כי כשרון זה בא בעומק פנימיותו מפני צדקותו ואחיזתו בעולם הבא ולא מהשתקעות בעולם הזה חלילה. כשרונות חול אלו הם כמו פירות הבאים מן העיקר של העולם הבא והם בבחינת הלוואה לצורך בניין העולם הזה והכשרתו לקראת הגילוי האלוקי המיועד להתגלות לעתיד לבוא. פגע ביה – פגיעה היא לשון תפילה¹⁴, המגלה את עומק הרצון האמיתי של אדם מישראל – ההוא סבא, ממקור החכמה המנוחלת בישראל והוא יכול לברר את מקור הכשרון של יוסף ומהות רצונו האמיתי. אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא, כל כשרון ישראל בעולם הזה הוא כעין הלוואה מתוך ערך העולם הבא, ערך הרוחניות העליונה. כל המשעבד את עצמו ואת כוחות חייו לטובת נשיאת עול מלכות שמים, לגלות את רצון ה' בעולם והבאת העולם לידי מעלה המרוממת של לעתיד לבוא, הוא בבחינת מאן דיזיף שבתא, לוה ומשתעבד לטובת השבת מעין עולם הבא. הוא אינו שוקע בעולם הזה אלא כל כולו עולם הבא, רוחני עליון, גם בעיסוקו בענייני העולם, שזו סגולת ישראל והכשרון המיוחד המתגלה ב'יוספיות' בישראל. אותו פרעיה שבתא נותנת לו את הכוח לסדר ענייני העולם להיות כבסיס להופעת מדרגות רוחניות עליונות יותר ויותר.

ט. בדרך רמז סדר התעלות הכוחות והכשרונות על ידי מוקירי הערך האמיתי של המציאות, שבת מעין עולם הבא

יוסף מוקיר שבי וכו'. כמו יוסף במצרים אשר חשבו פרעה כבא לסייע לאומה המצרית ועשאו משנה למלך, כן ישראל בכל הדורות, נראים כבטלים או משועבדים לאומות, אך באמת הם מקור הברכה המופיעה בעולם. ברכה זו, גם כאשר היא מופיעה בעמים השונים והרחוקים מישראל, אינה במקורה אלא כדי לסייע להוציא

14. רש"י בראשית כח, יא.

אל הפועל את המגמה אלוקית של המציאות. כמו יוסף במצרים – באמת נמצא הוא שם רק כדי להציל את בית יעקב בעת הרעב.

ובמבט יותר מעמיק, כל הרעב אינו בא אלא כדי להתחיל להוציא אל הפועל את השבועה האלוקית של יצירת אומה קדושה העוברת לארץ ישראל מתוך הזיכוך של כור הברזל ונפלאות היציאה ממנה. נמצא שבאמת לא יוסף משרת את פרעה אלא פרעה משרת את יוסף, את בית יעקב, את המגמה אלוקית. מצד זה הרי כל הרכוש הרחב שבאנושות, בחומר וברוח, בשכל ובכשרון עשייה, אינו בא לעולם אלא בפקודה אלוקית לשרת את המגמה האלוקית של בריאת העולם אשר נשמת ישראל והתורה הם הראשית שבעבורם נברא הכול. בבחינה זו הרי כל הנכסים מיועדים ליוסף המוקיר את המציאות הזאת מצד שייכותה למציאות שלימה של גילוי רצון ה' כמו שיהיה לעתיד לבוא, ביום שכולו שבת קודש מעין עולם הבא. הכרה זו היתה שייכת מאז ומעולם למעולים שבבני אדם המכירים בצורה ברורה יותר או פחות את מהות ערכם של ישראל. אך יש הממאנים לקבל אמת זו, ומכל מקום בין אם ירצו בכך העמים ובין אם לא, הרי כל הכנותיהם וכשרונותיהם בעולם באים להכין בסיס להופעת הנשמה של המציאות המתבררת במציאות הישראלית. כל הרכוש הנכרי מתעלה בתמציתו העליונה האנושית ככתר מעל ראשו, אך לא למען עצמו בלבד, אלא למען ישראל, בנים למקום ברוך הוא. כאשר תבוא עת התרוממות הרוח, היא לא תפסע על כל העולם ועל כל התרבות האנושית אלא תרומם אותה למעלה ממחשבות האנושות ותשקיע אותם במים החיים הטהורים של ישראל והתורה. אז יבואו דגי הים, תלמידי חכמים עילאיים, נוני ימא, הממשיכים את ים התורה העליונה אל תוככי נהרות המתפשטים והולכים בינות היבשה. הם הבונים בפנימיות את יסודות העולם של לעתיד לבוא, יום שכולו שבת. אך הדייגים המעלים אותם לדרכי החיים ביבשה חייבים לפנות למי שהם בחינת שארית יוסף צדיק, לחבר באופן אורגני והרמוני את כל כשרונות החול לקודש, ועל ידי כך לגלות את המרגניתא טבא של רצון ה' בכל תחומי החיים המתפשטים בריבוי המתאחד של שלוש עשרה עליות מזוככות בצורתן הטהורה.

”ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם”

בדברים רבה (פרשה א): ”אמר ר' יוסי בר' חנינא: גוי ששמר את השבת חייב מיתה. ומה ראית לומר גוי ששמר את השבת חייב מיתה? אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, בנוהג שבעולם מלך ומטרונא יושבים ומסיחים זה עם זה, מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה? כך השבת הזו, בין ישראל לבין הקב”ה שנאמר ”ביני ובין בני ישראל אות היא”. לפיכך כל גוי שבא ומכניס עצמו ביניהם חייב מיתה.”

הביאור בזה, שע”י שמירת השבת טועמים מן הנועם העליון המתגלה ביום זה, כל אחד ואחד לפום דרגא דיליה. ולכן כל גוי שבא ומכניס את עצמו ליהנות מקדושתה של השבת, הרי נהנה מקודשי שמים, וכל המועל בקודשי שמים חייב מיתה. ולא עוד, אלא שע”י זה שגם הוא מצטרף להעיד על מעשה בראשית פוגם הוא בעדות, כדרך שאמרו ”נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה”.

הרב חרל”פ ”מי מרום” נימוקי המקראות

נחלה ללא מצרים

”אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך - כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים וכו' נותנים לו משאלות לבו” (שבת קיט, א); והוא מחד קרא מדכתיב והתענג על ה', דהיינו עונג שבת, ויתן לך משאלות לבך, דהיינו משאלות לבו, והאכלתיך נחלת יעקב אביך, דהיינו בלא מצרים. ונלע”ד דמישך שייכי אהדדי, וי”ל דעיקר השכר הוא נחלה בלא מצרים, אמנם כל מה שהוא בלא גבול אי אפשר כלל שהאדם הגבולי ישתוקק ויתאוה לזה מצד טבעו, אך בתור מתנה נותנים לו משאלות לבו, שלבו ישאל דברים יקרים ונכבדים, שהם נחלה בלא מצרים, ונעשה ראוי לקבל המתנה של נחלה בלא מצרים.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק עולת ראייה ב' עמ' קלח